

Konferencia a kisebbségi intézmények működési tapasztalatairól

A kisebbségi önkormányzati intézmények harmadik országos konferenciáját szervezte meg 2010. január 20-án a Miniszterelnöki Hivatal Kisebbség- és Nemzetpolitikáért Felelős Szakállamtitkársága. A korábban két alkalommal *Baján*, ezúttal pedig *Budapesten, a Bolgár Művelődési Házban* megtartott tanácskozáson a kisebbségi intézmények képviselői, a kulturális és a pénzügy szaktarca munkatársai, valamint az országos önkormányzatok vezetői vettek részt. A konferencia megnyitóján *Gémesi Ferenc*, a Miniszterelnöki Hivatal szakállamtitkára hangsúlyozta, hogy a kormányzati ciklus egyik legfontosabb kisebbségpolitikai célkitűzése a nemzetiségek kulturális autonómiájának megerősítése, és ennek lényegi elemeként a kisebbségi intézményrendszer továbbfejlesztése.

A tanácskozáson megvitatásra került a kisebbségi intézmények szerepe a közösségi identitás megőrzésében, értékelték a közművelődési, közgyűteményi, művészeti intézmények működésének szakmai hátterét, az esélyegyenlőség érvényesülését a kultúra

területén, a közvetlen kisebbségi célú költségvetési támogatások hasznosulását. A konferencián kiemelt figyelmet kapott az országos önkormányzatok által működtetett intézmények gazdálkodásával kapcsolatos gyakorlati kérdések elemzése, a kisebbségi kulturális autonómia kereteit biztosító jogi háttér, a Miniszterelnöki Hivatal Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Főosztálya által a közelmúltban végzett ellenőrzési tapasztalatok bemutatása, az intézményesülési folyamat jövőjét érintő kérdések áttekintése.

A kisebbségi intézmények átvételének és fenntartásának támogatására a költségvetés első ízben 2003-ban különített el forrásokat. A folyamat fontos állomása, hogy a Kisebbségi törvény 2005. évi átfogó módosítása értelmében 2006-tól kezdődően az éves költségvetési törvények közvetlenül az intézményfenntartó országos kisebbségi önkormányzatokhoz rendelik az általuk fenntartott intézmények működési támogatását. A 2006-2009 közötti időszakban közel 1,6 milliárd forint szolgálta a kisebbségek kulturális intézményei folyamatos működési feltét-

eleinek fedezetét. Ennek eredményeképpen kiépült a kisebbségek intézményhálózata. Míg 2003-ban tíz alatt volt az intézmények száma, az országos önkormányzatok 2006-ban már harminc feletti saját fenntartású intézménnyel rendelkeztek, és számuk 2009-re immár közel ötvenre nőtt. *Ma már mind a 13 hazai kisebbség országos önkormányzata rendelkezik saját fenntartású oktatási vagy kulturális intézménnyel.*

Az elmúlt évek költségvetési tervezésére komoly terhet rótt a világgazdasági válság, amely hazánkat sem kerülte el. A Kormány a költségvetési tervezések időszakában érvényesítette azt az elvet, hogy a kisebbségek nem szenvedhetik meg a világválság következményeit, így a kisebbségi célú támogatások összege összességében 2010. évben sem csökken. Egyes esetekben a támogatások növelésére is mód nyílt. Így a 13 országos kisebbségi önkormányzat működésének költségvetési támogatása a 2007. évi összesen 913,5 millió forintról 2009-re 953 millió forintra nőtt. Emelkedett az országos önkormányzatok által fenntartott intézmények működési támogatása is. Az Országgyűlés költségvetési fejezetében 2007-ben 380,5 millió forintot különített el e célra, 2009-re ez az összeg 444,5 millió forintra, 64 millió forinttal nőtt. Ez lehetővé tette további intézmények beindítását is. Új intézményt hozott létre a cigány, a horvát, az örmény, a szerb és az ukrán országos önkormányzat.

A költségvetési törvényben az Országgyűlés fejezetben megjelenő közvetlen költségvetési támogatások mellett, a Miniszterelnöki Hivatal Kisebbség- és Nemzetpolitikai Szakállamtitkársága is rendelkezik a kisebbségi intézmények működési támogatását szolgáló forrásokkal. A külön keret a 2007. évi 70 millió forintról 2009-re évi 120 millió forintra növeke-

dett. E forrásoknak köszönhetően megkezdődhetett a pilisszentkereszi Szlovák Ház beruházása, létrejött az Országos Roma Képzési és Szabadidő Központ, valamint az Országos Roma Kulturális és Média Centrum, kiemelt támogatásban részesült a felsőszölnöki Szlovén Tájház, a pécsi Koch Valéria Német Iskola felújítási programja, vagy a Magyarországi Szerb Kulturális és Dokumentációs Központ beruházása. 2009-ben elkészült a budapesti Lengyel Nyelvoktató Iskola új épülete és megkezdődött a békéscsabai Szlovák és a hercegszántói Horvát Iskola felújítása. Jelentős működési célú támogatást kapott a Magyarországi Horvátok Keresztény Gyűjteménye is.

A 2007-2009-es időszakban a Miniszterelnöki Hivatal Kisebbség- és Nemzetpolitikai Szakállamtitkársága (MEH KNFSZÁT) által, valamint az Országgyűlés (OGY) költségvetési fejezetében szereplő, a kisebbségek országos önkormányzatai által fenntartott intézmények működtetésére biztosított támogatások összegéről az alábbi táblázat tájékoztat.

A kisebbségi önkormányzatok intézményeinek működésének finanszírozására az Országgyűlés költségvetési fejezetében 2010-ben sikerült a megelőző évi összeggel azonos támogatást biztosítani. *Új forrásként kell számolni az NKA 2009 szeptemberében alapított „Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Kulturája” elnevezésű szakmai kollégiumhoz rendelt 100 millió forinttal.*

A MEH KNFSZÁT kisebbségpolitikai célokra 2010-ben 300 millió forintos összevont költségvetési kerettel rendelkezik. A Szakállamtitkárság által a korábbi években nyújtott kisebbségpolitikai támogatásokról a www.nek.gov.hu honlapon találnak részletes tájékoztatást, és a sikeres projektekről a Kisebbségi Kalauz című kiadvány is beszámol.

Év	2007/ezer Ft		2008/ezer Ft		2009/ezer Ft		2007-2009 összesen (ezer Ft)
	OGY	MEH KNFSZÁT	OGY	MEH KNFSZÁT	OGY	MEH KNFSZÁT	
Bolgár	15 000	7 000	15 700	3 500	19 200	3 610	64 010
Cigány	70 000	20 000	73 200	39 000	78 600	52 267	333 067
Görög	12 000	1 700	12 500	0	12 500	0	38 700
Horvát	45 000	9 000	47 000	3 000	51 500	18 655	174 155
Lengyel	14 000	2 500	14 600	13 100	14 600	5 092	63 892
Német	70 000	7 000	73 200	17 900	73 200	12 000	253 300
Örmény	0	4 700	7 000	0	7 000	0	18 700
Román	16 500	3 000	17 200	4 000	17 200	14 091	71 991
Ruszin	6 000	1 500	6 300	0	7 800	0	21 600
Szerb	27 000	2 500	28 200	16 000	32 200	8 154	114 054
Szlovák	88 800	0	92 800	14 500	105 800	0	301 900
Szlovén	16 200	5 000	16 900	8 300	16 900	1 630	64 930
Ukrán	0	6 000	8 000	0	8 000	1 463	23 463
Összesen:	380 500	69 900	412 600	119 300	444 500	116 964	1 543 764

Az intézményesülési folyamat jövője, távlatai az Országos Szlovák Önkormányzat szemszögéből

*Vážená konferencia!
Ctené dámy, vážení
páni! Milí kolegovia
a priatelia!
Tisztelt Konferencia!
Tisztelt Hölgyeim
és Uraim! Kedves
Munkatársaim és
Barátaim!*

Őszinte megtiszteltetésnek tekintem, hogy az Országos kisebbségi önkormányzatok intézményeinek III. találkozásán ismét előadóként szólhatok Önökhöz, ahogyan azt a 2006 márciusában rendezett első bajai konferenciánkon tehettem. Nyilván akkor is, most is azért esett önkormányzatunkra a választás, mert számos, immár tizenkét különböző jellegű szlovák kulturális és oktatási intézményt működtetünk. Tapasztalataink és gondjaink tanulságul szolgálhatnak mások számára, ahogyan törekvéseinkben és problémáink megoldásában is összefoghatunk. Saját tapasztalataink, számukat és jellegüket tekintve valóban széleskörű tanulságokkal szolgálhatnak.

Mielőtt azonban az országos önkormányzati szférára irányítanám a figyelmet, ne feledkezzünk meg arról sem, hogy helyi, területi kisebbségi önkormányzatok, valamint különböző civil nemzeti és etnikai kisebbségi szervezetek is fenntartanak – esetenként saját tulajdonban lévő – intézményeket. A hazai szlovákság körében például az Országos Szlovák Önkormányzat támogatásával közel harminc tájházat és néprajzi gyűjteményt, de regionális kulturális központokat is ekként működtetnek. Az Országos Szlovák Önkormányzat a saját Hivatalán kívül, amely immár köztudattan és közjogilag ugyancsak költségvetési szerv, további tizenegy különböző intézményt tart fenn. Ezek között három szlovák iskolát (óvodával, gimnáziummal) Békéscsabán, Sátoraljaújhelyen és Szarvason, ahol több mint 900 gyermekre várjuk az állami normatívát és közel 150 alkalmazottat foglalkoztatunk. Szakmailag az iskolákhoz csatlakozik a békéscsabai székhellyel működő Szlovák Pedagógiai Módszertani Központunk is. Klasszikus kulturális intézményeink sorában elsőként a Szlovák Közművelődési Központot kell megemlítenem, amely – a többi hazai nemzetiséghez hasonló – szórtságunkhoz immár kilenc regionális központtal alkalmazkodik. Fenntartjuk továbbá *Ludové noviny* hetilapunkat, a *Vertigo Szlovák Színházat*, a *Magyarországi Szlovákok Kutatóintézetét*. Új intézményként hoztuk létre a *Szlovák Dokumentációs Központot*, valamint a több mint ötven hazai szlovák tájház és néprajzi gyűjtemény

szakmai, anyagi támogatására alapított közhasznú gazdasági társaságunkat, a *Legatum Kft*-t. Ahogyan a korábban említett intézményeink átvételét, vagy megalapítását, úgy a *Magyarországi Szlovákokért Közhasznú Alapítványunk* létrehozását is konkrét célkitűzés diktálta: a hazai szlovák gimnazisták számának növelése, s az ennek érdekében kialakított ösztöndíjrendszer működtetése.

Itt állunk tehát: az Országos Szlovák önkormányzat a maga tizenkét intézményével, az országos kisebbségi önkormányzatok a maguk több mint félszáz különböző intézményeivel. Hogyan tovább? Úgy vélem, hogy az alapvető felvetést további háromra kell bontanunk. Van-e értelme egyáltalán, beváltotta-e az intézményfenntartói elgondolás a hozzáfűzött szakmai reményeket? Van-e valódi kormányzati szándék a megkezdett projekt, a kisebbségi törvényben garantált kulturális autonómia további kiteljesítésére, a meglévő intézményrendszer fenntartására és fejlesztésére? Megszületik-e a kisebbségi önkormányzatiság és a kialakulóban lévő kulturális autonómia teljesebb körű közjogi megalapozottsága?

Az első kérdés megválaszolásához, hogy van-e szervezeti, szakmai létjogosultsága az intézményrendszernek, a 2006. március 11-i első bajai találkozónról felidézném Heizer Antal, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal elnökének szavait. Véleményem szerint ő volt jelenlegi intézményrendszerünk elméleti és gyakorlati megalapítója, aki akkor így fogalmazott: „Egy folyamat elindult, talán vissza nem fordítható módon indult el. Az országos önkormányzatoknál minden korábbinál nagyobb felelősség összpontosul.” Ez valóban így van és úgy vélem, hogy szakmailag ennek a kihívásnak megfeleltünk. Az iskoláinkat fenntartjuk, növeltük a tanulói létszámokat és nagy-szabású felújítási munkákba fogtunk akár a német, a horvát, vagy a szlovák oktatási intézményeket nézzük. Ha szűken szakmai kérdésekre gondolok: a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete például együttműködési megállapodást írt alá a Szlovák Tudományos Akadémiával, Szlovák Közművelődési Központunk a pozsonyi Nemzeti Közművelődési Centrummal, Szlovák Dokumentációs Központunk pedig a Szlovák Nemzeti Könyvtárral alakított ki munkakapcsolatot. Vertigo Szlovák Színházunknál rendszeresen dolgoznak szlovákiai rendezők és színészek is, de a színtársulat színvonalát a közös, a hazai nemzetiségi Arcusfest színházi fesztivál is fémjelzi. Professzionálisan tehát jól teljesítettünk, amit az is alátámaszt, hogy a közel félszáz hazai kisebbségi kulturális intézményünk közül – ismeretem szerint – egyetlen egy sem szűnt meg!

Ami a második kérdést, intézményrendszerünk fenntartásának és fejlesztésének finanszírozását illeti, ismét az első konferenciánkról idézem Medvegy Pálné, a szarvasi szlovák iskolánk igazgatója szavait. 2006-ban fogalmazott így: *„Konkrét anyagi problémánk az intézményeknek, hogy az idei normatíva csökkenésből komoly hiány keletkezett... Az intézmények fenntartói, bár ugyanolyan jogaik vannak, mint a települési önkormányzati fenntartóknak, nem férnek hozzá a különböző kompenzációs lehetőségekhez (béremelés-kompenzáció, energiaár-kompenzáció), ami kérdésessé teszi az idei finanszírozhatóságot.”*

Ez volt tehát a helyzet négy évvel ezelőtt, amely részben kedvezően változott, hiszen az említett kompenzációs keretekhez – immár költségvetési intézmények lévén – nagyobb, bár még nem teljes mértékben hozzáférhetünk. *A normatíva-csökkentésnek azonban idén is szomorú aktualitása van.* Eredetileg ugyan arról tájékoztattak bennünket, hogy csak a munkaadói járulékok csökkentésének mértékében fogyatkoznak meg a normatív támogatások, azonban ez távolról sem így történt. A szarvasi iskolánktól megkapott adatok szerint a befizetendő munkaadói járulék idén valóban 7 millió forinttal csökken, ugyanakkor a normatív és egyéb támogatások közel 39 millió forinttal alacsonyabbak, tehát a 2009. évhez viszonyítva csaknem 32 millió forintos hiánnyal indulunk. És ez csak három iskolánk egyike! Ilyen érvágás bizonyára megrázná minden települési és városi iskolafenntartó önkormányzatot, az Országos Szlovák Önkormányzat számára pedig megoldhatatlan feladatot jelent. Természetesen korábban is megvoltak a megfelelő kiegészítő támogatási formák, amelyeket most is biztosítani kell a probléma áthidalásához. Azt is látni kell ugyanakkor, hogy az országos kisebbségi önkormányzatoknak az általuk fenntartott intézményekkel együtt, az alapvető érdemi és tartalmi munkán túl hatalmas energiákat kell mozgósítaniuk a működtetés pénzügyi és adminisztratív fenntartására. Januártól vette át például hetilapunk kiadását a *Legatum közhasznú Kft*-nk, amivel nemcsak az egész adminisztráció (bérszámfejtés, járulékfizetés, statisztikai jelentések stb.) hárul Hivatalunkra, hanem a jelenlegi pályázati támogatási rendszer mellett három-négy hónapra a lap fenntartási költségeit is meg kell előlegeznünk!

Bizonyára nem az Országos Szlovák Önkormányzat az egyetlen, amelynek Hivatala a teljesítőképességének határán mozog. Bár ehhez rendszeres támogatást nem kaptunk, a költségvetési intézményi követelményeknek megfelelően hivatalvezetőt alkalmaztunk, további könyvelőt vettük fel, bővítenünk kell a szakreferensek számát, megbízással könyvvizsgálót, belső ellenőrt kell foglalkoztatnunk. Azt se feledjük, hogy a meglévő intézményeink is dolgozni, fejlődni akarnak, nem pedig stagnálni és vegetálni. Természetesen tudatában vagyunk az ország gazdasági helyzetének, mégis konstatálnunk kell, hogy az országos kisebbségi önkormányzatok költségvetési támogatásához hasonlóan az általuk

fenntartott kulturális és tudományos intézmények működési keretei is gyakorlatilag évek óta változatlanok. Fontos vívmány ugyanakkor, hogy ezek a költségvetési törvény külön rovatában garantáltak.

A jelen helyzetben nem számolunk jelentősebb intézményhálózati fejlesztéssel. Akik ezzel próbálkoztak, nem biztos, hogy kedvező tapasztalatokat szereztek. A *Magyarországi Szlovákokért Közhasznú Alapítvány* létrehozásán túl csupán az addig hét vidéki telephellyel rendelkező Szlovák Közművelődési Központunkat bővítettük a helyi igényeknek megfelelően, tavaly az ecseri, idén januártól a tatabánya-bánhidai szlovák regionális központtal. Mint köztudott, a magyar és a szlovák kormány támogatásával Pilisszentkereszten új Szlovák Közösségi Ház épül az OSZÖ intézményeként, amelynek vagyongazdálkodója – terveink szerint – a Szlovák Közművelődési Központunk lesz.

Hivatalunk, vagy egyes intézményeink ugyanakkor olyan feladatok átvállalására kényszerülhetnek, amelyek elől nem térhetünk ki, hiszen nemzetiségünk érdekeit szolgálják. Ilyen például a tankönyvkiadás most induló új rendszere, amelyhez hivatalunknak és két intézményünknek konzorciumot kellett létrehoznia, de a munka nagy része valószínűleg a békéscsabai szlovák iskolánkra hárul majd. A beszűkült központi anyagi forrásokat más hazai és anyaországi pályázati lehetőségekkel igyekszünk pótolni. Ennek sikere érdekében több intézményünk határon átnyúló együttműködés keretében közös projekteket indított a romániai és vajdasági szlovák szervezetekkel, intézményekkel.

A harmadik kérdésre, hogy közjogilag mennyire megalapozott és stabil a kialakult intézményrendszerünk és fenntartóinak helyzete, alapvetően kedvező választ adhatnánk. Hiszen „kétharmados” kisebbségi törvény garantálja a kisebbségi önkormányzatok létét és a kulturális autonómia fejlesztésének lehetőségét. Mégis úgy vélem, hogy a hazai kisebbségek intézményfenntartói súlyát, s főként érdekérvényesítő képességét nagyon nagy mértékben növelné egy további, csaknem két évtizede teljesítetlen joguk az országgyűlési képviselőre. Ettől nem tekinthetünk el. Nagyon sajnálatosnak tartom, hogy ezen a téren politikai szemforgatással és látszat-aktivitással ismét négy év telt el eredménytelenül. A Miniszterelnöki Hivatal mellett létrehozott Közjogi Munkacsoport szinte észrevétlenül sorvadt el, a kisebbségi ombudsman által életre hívott 2. Kisebbségi Kerekasztal tervezetere senki sem volt kíváncsi, a tavaly alakult Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Parlamenti Fóruma pedig csak addig jutott el, hogy megállapítsa: esetleg újabb négy év múlva lehet országgyűlési képviselőtünk.

A kilátásaink tehát sem anyagi, sem jogi vonatkozásukban nem a legderűsebbek. Mégis kiépítettünk egy szerteágazó, szakmailag bizonyított és ígéretes – nemzetiségi fennmaradásunk szempontjából jelentős – intézményrendszert. Ezzel valódi, intézményfenntartó önkormányzatokká váltunk, s minden bizonnyal azon fogunk dolgozni, hogy a jövőben is *„kiteljesedő kulturális autonómiáról”* beszélhessünk.